

Výchova v přírodě na kurzech Prázdninové školy Lipnice – Outward Bound Czech Republic

Prázdninová škola Lipnice (PŠL) na svých kurzech pracuje s vlastní originální výchovnou a rozvojovou metodou již přes 40 let. Využívá především různé druhy her, pohybových a sportovních aktivit, tvořivých i intelektuálních workshopů apod. Výchova v přírodě tu od počátků hraje zcela nezastupitelnou roli – vše je s přírodou propojené a do přírody zasazené. Podle typu kurzu je příroda využívána dvojnásobným způsobem – jako *interaktivní hřiště* či *kulisa* nebo jako *hlavní aktér*.

Příroda jako interaktivní hřiště či kulisa

V prvním případě jde především o kurzy klasické – v PŠL nazývané jako autorské, které využívají především zázemí objektu v přírodě a teprve odtud se vyráží do světových stran za aktivitami i poznáním. Od počátků jsou tyto kurzy úzce spjaté s prostředím zatopeného lomu nedaleko Lipnice nad Sázavou. Právě zde byla postavena budova střediska v symbióze s přírodou, výzvami jejích skalních stěn, okolních lesů, lesních okruhů, zdyrnadel rybníků i bahnitých tůní. To vše byly výzvy, které prolamovaly obavy účastníků – pod rouškou hry či tematického příběhu účastníci díky nim zvládali pro ně do té doby naprosto nemožné a nezvládnutelné. Příroda a její prostředí byly vždy na všech kurzech stavebním kamenem, bez kterého by nebyl tradiční kurz kurzem. Les, voda, skála, proud vypouštěného rybníka jsou výzvou, se kterou se může popasovat jednotlivec i skupina. Je to prostředí, kde se o sobě můžeme mnohé do života naučit.

Současné kurzy PŠL se příliš neliší. Některé se vrací zpět do lipnického lomu, jiné využívají zatopené lomy v Rychlebských horách nebo si vystačí s jiným objektem v přírodě. I tady příroda funguje jako prostředek. Lanové překážky i divadelní příběhy využívají lesních amfiteátrů, předávají si štafetový kolík s intenzivním pohybem při hrách nebo orientačním běhu. Nežádka se dostane ke slovu les v noci, krajina, její stíny. Proměnlivost formy využití přírody je obrovská a bez hranic. Dá se využít jako místo pro meditaci a zvyšování vnímavosti, diskuzi, tvorbu uměleckého díla, sportovní dráhu i jeviště. V poslední době přibývá reálných zastavení a rituálů, k čemuž příroda propůjčuje své slavnostní, někdy až chrámové prostředí. Mladé ženy a mladí muži zde kráčí do dospělosti, mění pouto mezi sebou a rodičem. Mladí chlapi přijímají v přírodě nůž s pokorou hesla: máš sílu, máš zodpovědnost. Mladí instruktoři

jsou v amfiteátru zatopeného lomu přijímání do instruktorského sboru. Děti vodí své oslepené důvěřující rodiče skrze krkolomné stezky, dospělí se vrací k hravosti. S přírodou tady na kurzech žijeme hravě, tvořivě, v pohybu, slavnostně i partnersky.

Příroda jako hlavní aktér

Druhý typ kurzů PŠL jsou kurzy expediční, pro které je příroda něčím jiným – a to hlavně programovým prostředkem. Tyto kurzy byly organizovány již v době vzniku PŠL i dávno před tím. Některé z kurzů přetrvaly napříč desetiletími. Jedním z nich je kurz s názvem Život je gotickej pes, kde je hlavním vyzvatelem zimní příroda a mráz – hraniční nepohodlí. Nic, co je běžné. Vše, co je za hranicí. A přesto je to lákavé pro mnoho lidí – spočinout v tichu, poprat se s vnějšími i vnitřními protivníky. Proměnit sebe a své hodnoty a priority, zjednodušit na pár dnů a týdnů svůj svět na základní starost se najíst a zahřát. Na přátelství a pevná pouta. Na jednoduchost a sílu opravdovosti. Na esenci toho, co máme v sobě, a ne někde mimo.

Ačkoliv je Prázdninová škola Lipnice od roku 1991–1992 členem mezinárodní organizace Outward Bound International, typickým kurzům tohoto směru se nevěnovala systematicky, spíše ojediněle. Jejich podstata a metoda využití přírody je jiná než v klasickém pojetí. Kurzy totiž charakterizuje doslovné i metaforické vydání se na cestu, tzv. „outward bound“. Tento termín v námořnické angličtině označuje loď vyplouvající z přístavu na širé moře, do nástrah a nejistot otevřeného moře, ale také vstříc dobrodružství, ve kterém se již musí posádka spolehnout sama na sebe. V našem případě to není na moře, ale do přírody, na vodu, do kopců či hor – a také do života, kde se o sebe musíme postarat, tedy na zkušenou. K tomu je Outward Bound kurz v malé skupině (probíhající zpravidla v počtu do 14 osob) nejlepší.

V mnoha zemích se pod touto značkou vydávají mladí lidé do přírody, aby na několik dní či týdnů (není výjimkou, že až na tři týdny) vyrazili pod vedením zkušených instruktorů do neznámého terénu vyzkoušet něco, na co si doposud netroufli. V Česku nám přírodní podmínky nabízí, oproti jiným zemím, omezenější možnosti, nemůžeme být týdny zcela mimo civilizaci, osamoceně splouvat řeky či dobývat velehory. Přesto tyto kurzy mají obrovský význam a pro některé cílové skupiny je naše prostředí naprosto dostačující výzvou. V každém kurzu však hraje příroda důležitou, nezastupitelnou roli. Tvoří jakéhosi neutrálního prostředníka, aktivátora i omezovatele. Je třeba

si zvyknout na členy kolektivu, na omezené zdroje, na nutnost domluvy, vrtkavé počasí. To všechno v nás buduje odolnost, zoceluje nás pro další dny a kroky v realitě. Ty starší z nás pak zvládnuté nepohodlí motivuje zpět do života a dodává důležitou energii.

Otevřené kurzy a kurzy pro školy

Občas je příroda vlídnou náručí, jindy protihráčem v souboji se sebou samým. Ohlížením se zpátky za vlastní zkušenosti a transferem do osobního světa tak kurzy i příroda pomáhají překonávat naše omezení a limity i v realitě, a tím zvyšují naši celkovou odolnost i sebevědomí. Ukazují důležitost či nedůležitost věcí i hodnot v životě, posouvají priority. A proto učí i spolupráci a potlačují soutěživost, podporují důvěru a odstraňují sobectví a sebestřednost. V přírodě se prostě lépe funguje v dobře semknutém společenství, to pochopí po pár dnech v terénu každý. Kurzy Outward Bound proto začínáme přinášet i školám s cílem efektivně ozdravit již stagnující či poškozený kolektiv, budovat odolnost dětí, učit sociální i praktické dovednosti i předávat zodpovědnost. V reálných podmínkách je to nejefektivnější. Čím delší kurz a pobyt v přírodě, tím lépe. Krátký kurz může být ochutnávkou, ale ke skutečné změně v kolektivu ani u jednotlivců nedojde, na to je třeba určitý čas. Naším záměrem je v roce 2021 nabízet tyto kurzy i v dotované verzi. Příkladem jsou nám zahraničí střediska Outward Bound po celém světě, kde to mezi světem donátorů a expedic pro školy velmi dobře funguje.

Jednotlivci se pak mohou zúčastnit kurzů otevřených. V roce 2018 jsme se v Prázdňinové škole Lipnice rozhodli rozběhnout hned celou řadu otevřených kurzů Outward Bound, a vyjít tak vstříc potřebě dnešní doby i vzrůstajícím nárokům na mladou generaci a také potřebě se učit do života jinde, než v lavicích. Tato řada kurzů využívá především reálné výzvy – neschovává je do her, ale pracuje s nimi tak, jak přirozeně přichází, tedy více vědomě. Někdy je to v rámci naplánovaného programu (putování pěší i vodní – rafty, kanoe, lanové překážky, týmové úkoly atd.), jindy vznikají jako součást života ve skupině na kurzu nebo samotným pohybem v přírodě (děšť, sdílení vybavení – nutnost se dělit o práci, být na sobě závislí, čelit nepříznivým podmínkám, potřebě se domluvat). Skupina v terénu musí vždy táhnout za jeden provaz – u zimních kurzů to je zcela zásadní nutnost. Díky tomu se mohou účastníci učit o důležitých hodnotách, jsou závislí na dobré komunikaci, dodržování času, sledování nejslabších článků skupiny a domluvě na vzájemné pomoci. Rámec Outward Bound kurzu dává vždy prostor k individuální práci

na sobě. Instruktor sleduje vývoj každého účastníka, podporuje jej a podněcuje ho k přijímání kroků v různých oblastech, kdy dochází k překračování komfortní zóny, uvědomování si věcí, a tím podpoře sebevědomí a osobnímu rozvoji. Skrze práci skupinovou se zase každý člen skupiny učí o vztazích, vedení druhých, fungování týmu a zároveň se poznává v různých rolích.

Míra zkušenosti v oblasti pobytu v přírodě nehraje roli. Expedice počítají s výukou základních dovedností a prací s celou skupinou tak, aby se mohl zapojit opravdu každý. Sociálně slabším nabízíme stipendia. Na podporu celého projektu Outward Bound vznikl i Nadační fond dobrodružné výchovy v přírodě, jehož činnost nám pomůže rozběhnout kurzy i celou myšlenku Outward Bound poněkud razantněji.

Kurzy řady Outward Bound, včetně všech dalších seberozvojových kurzů Prázdninové školy Lipnice, je možné najít na webových stránkách Prázdninové školy Lipnice¹ a Outward Bound Czech Republic².

„Je v nás víc, než si myslíme. Pokud se podaří, že nám to někdo umožní zahlédnout, možná se pak po zbytek svého života nebudeme ochotni smířit s ničím menším.“ (Kurt Hahn, pedagog a zakladatel Outward Bound).

*Světлана Vaštová
Prázdninová škola Lipnice*

¹ <https://www.psl.cz/>

² <https://outwardbound.cz/>